

WAARHEIDSZOEKERS

Al zolang de mens kan reflecteren op – de zin van – het leven, zijn we op zoek naar de waarheid. Maar nu worden we ervoor gewaarschuwd, lijkt het wel.

Het boek *Waarheidszoekers* van Cees Zweistra¹ gaat over complotdenkers. De huidige generatie complotdenkers noemt zichzelf waarheidszoekers. Dat is op zich

al alarmerend. Wie meent aanspraak te maken op de waarheid, begaat een grote fout. Hier stopt immers de ontmoeting met de ander.

U heeft vast ook weleens ervaren dat een gesprek over corona en de oproep tot vaccineren tot niets leidt, waardoor het gevoel ontstaat dat u en de ander in verschillende universums leven. Wat is dit voor verschijnsel en wat maakt dat we extra alert moeten zijn? Complottheorieën zijn van alle eeuwen, maar Zweistra toont aan dat ze een reële bedreiging kunnen vormen voor onze rechtstaat. Zo is er een gevoel van ontheemding bij grote groepen mensen omdat zij niet

delen in het positieve vooruitgangsverhaal, aldus Michael Sandel². Het besef van lot en noodlot is ingewisseld voor het idee dat ‘wie maar hard genoeg werkt en studeert, succesvol zal zijn’. Wie geen succes heeft, is daarvoor zelf verantwoordelijk.

Ten tweede is er het verlies van de vertrouwde wereld waarin we leven. We creëren zingeving door verhalen te scheppen over wie we zijn, stelde Heidegger al³. We worden gevormd door de mensen om ons heen, de natuur, het grote tegenover. In deze ontmoeting ontstijgen we onszelf. Door het contact met de ander ontstaat een gedeeld beeld over wat waar is en wat werkelijkheid is, een vorm van *common sense*⁴. Waar ontmoetingen afnemen, zal ook de common sense dat doen.

Ten derde biedt de technologie ons steeds meer de mogelijkheid om de fysieke werkelijkheid te ontvluchten, door een virtuele, absurde werkelijkheid te

creëren. Algoritmes creëren een ‘fabeltjesfuik’, zoals Arjan Lubach liet zien in een uitzending van *Zondag met Lubach* (oktober 2020). Algoritmes zorgen ervoor dat je steeds meer informatie krijgt die jouw theorie bevestigen. Op die manier kunnen we ons steeds meer wentelen in een besloten en absurde wereld. Het moederbedrijf van Facebook, Meta genaamd, zet volop in op het creëren van die virtuele werkelijkheid. Dit noemt Zweistra ‘slechte technologie’, omdat deze ons plaatst in een ontkennende relatie tot de omgeving, in tegenstelling tot ‘goede technologie’, die ons plaatst in een respectvolle relatie tot de omgeving. Dit proces van je terugtrekken uit de fysieke werkelijkheid, je verschansen in je eigen wereld, je vastklampen en bijdragen aan publieke desinformatie, kan leiden tot geweld en uiteindelijk tot vernietiging van onze democratische fundamenten en sociale cohesie⁵. Hanna Arendt⁶ stelde dat politiek gaat over het ‘in stand houden en zorgen voor de gemeenschappelijke wereld’. Dat appèl is nu groter dan ooit. Wij zullen ons – meer dan we denken – moeten inspannen om bij te dragen aan verbinding en ontmoeting tussen verschillende mensen, organisaties, sectoren. Opdat eenieder in de echte wereld wil wonen.

Marianne Luyer is kerndocent en moderator bij Avicenna, Academie voor Leiderschap, lid van het netwerk The Midfield en adviseur bij het Nationaal Register.

Noten

1. *Waarheidszoekers*, Cees Zweistra, KokBoekencentrum Uitgevers, 2021.
2. *De Tirannie van Verdienste*, Michael Sandel, Ten Have, 22 september 2020.
3. *Zijn en tijd*, Martin Heidegger, Sun Nijmegen, 2009 (origineel 1927).
4. *The Human Condition*, Hannah Arendt, University of Chicago Press, 1958.
5. *Theorie U*, C. Otto Scharmer, Christofoor uitgeverij, 2009.
6. *Hannah Arendt, politiek denker*, Dirk de Schutter en Remi Peeters, Klement-Pelckmans, 2015.

